Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
tyv@eduskunta.fi

31.5.2017

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta, asiantuntijakuuleminen / Marjukka Aarnio, työ- ja elinkeinoministeriö

Viite: HE 47/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tavoitteena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia vallita palvelun tuottaja ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua. Laissa säädettäisiin asiakkaan valinnanvapauden sisällöstä, valinnanvapauden käyttämiseen liittyvästä neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelujen yhteensovittamisesta, palvelujen tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä, palvelujen tuottamisesta ja tuottajia koskevista velvoitteista, palvelujen tuottajille suoritettavista korvauksista, tiedonhallinnasta ja valvonnasta sekä valinnanvapausmallin käyttöönotosta.

Uudistus on merkittävä systeeminen muutos, joka edellyttää monella lailla ja monella tasolla uudelleenajattelua tehtävien järjestelyssä ja ohjauksessa sekä palveluiden tuotannossa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut kiinteästi esityksen valmisteluun kaikissa valmistelun eri vaiheissa sekä työryhmätyössä että antamalla valmisteluvaiheessa yksityiskohtaisen lausunnon.

Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy vm:n ja stm:n työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle toimitettuun lausuntoon liittyen työelämävaikutuksiin sekä sote -pilotointien henkilöstövaikutuksiin.

Seuraavassa on esitetty joitakin työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmia ja kommentteja **hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa:**

Yritysten, etenkin pk-yritysten, markkinoille tulon edistämisen huomioiminen:

- Valinnanvapauslainsäädännön valmistelun yksi keskeinen tavoite on edistää sotepalveluiden markkinoiden avaamista sekä lisätä erikokoisten yritysten toimintamahdollisuuksia.

Digitaaliset palvelumallit ja yhteinen tietopohja

- Digitaalisessa palvelutuotannossa eri toiminnoista kerätty yhtenäinen tieto palvelee kaikkia palvelujärjestelmän toimijoita ja mahdollisuuksien mukaan myös uusien palvelujen kehittäjiä, jolloin asiakkaille tarjolla oleva palvelujen kirjo laajenee. Myös asiakkaan oma osallistuminen tiedon tuottajana ja käyttäjänä vauhdittaa sote-palvelujen uudistumista ja monimuotoisuutta.

Laatujärjestelmät

- Yhteinen laatujärjestelmä edistäisi palveluiden vertailtavuutta yli maakuntien rajojen sekä parantaisi myös kustannus/laatu -suhteen arviointia. Uudistuksen toimeenpanossa tulee aktiivisesti seurata, että maakunnat noudattavat yhdenvertaisuuden, syrjimättömyyden ja avoimuuden periaatteita.

Markkinavuoropuhelun tärkeys

- Erityisesti suurissa kasvukeskuksissa ja paljon väestöä omaavissa maakunnissa markkinaperusteista tarjontaa tulee muodostumaan helpommin kuin harvaan asutuilla alueilla. Isoissa maakunnissa voi olla myös sisäisiä eroja markkinoiden toimivuudessa. Palveluiden tarjontaan ja markkinoiden syntymiseen tulee kuitenkin keskeisesti vaikuttamaan maakuntien tekemät omat ratkaisut.

Uudet toimintatavat, palveluinnovaatiot, ennaltaehkäisevä työ

- Uudistus mahdollistaa sinänsä myös uusien toimintatapojen kehittämisen ja palveluinnovaatiot.
- Innovatiivisilla hankintamenettelyillä voidaan huomattavassa määrin vaikuttaa siihen, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tullaan jatkossa tuottamaan. Maakuntien hankintaosaaminen on tässä keskeistä. Hankinnoissa tulisi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää vaikuttavuusinvestointimallia, jossa suoritteiden sijaan ostetaan ratkaisuja.

Tuotantotapa, systeeminen muutos

- Valinnanvapausmalliin sisältyvä asiakkaan laaja oikeus valita haluamansa palveluntuottaja joko julkisesti tai yksityisesti omistettujen tuottajien joukosta johtaa myös siihen, että nykyistä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuotantotapaa ja rakennetta on muutettava ja tuotantoa tehostettava.

Tässä yhteydessä tuodaan esille edellä mainitun lisäksi muutamia seikkoja valmistelussa olevasta **laista alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista:**

Lain tavoitteena on lisätä työllisyyttä ja alueiden kasvua uudistuksella, jossa osaavat työnhakijat ja yritysten tarpeet kohtaavat nykyistä paremmin. Tämä tehdään yhdistämällä ELY-keskusten ja TE-toimistojen työvoima- ja yrityspalvelut kasvupalveluiksi, avaamalla kasvupalveluiden tuotanto markkinoille monituottajamalliin sekä antamalla maakunnille laaja harkintavalta kasvupalveluiden järjestämisestä.

Nykyiset TE- ja yrityspalvelut on uudistettava maakuntauudistuksen yhteydessä siten, että ne vastaavat entistä paremmin talouden ja työmarkkinoiden nopeaan muutosrytmiin. Nykyinen TE-palvelujen sääntely on johtanut siihen, että asiantuntijaresursseja ja osaamista ei pysty kaikissa tilanteissa suuntaamaan riittävästi työelämän ja elinkeinoelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Rekrytointipalvelut ja työnvälitys esimerkiksi vaativat yhä enemmän erityisosaamista, toimialatuntemusta ja syvälle elinkeinoelämän ja työnhakijoiden tilanteeseen pureutuvaa palvelua, jota nykyisen järjestelmän on vaikeaa ylläpitää ja toteuttaa.

Työttömyydestä aiheutuu valtavia taloudellisia menetyksiä niin yksilöille, yrityksille kuin julkisyhteisöillekin – välittömät työttömyysmenot ovat vuositasolla noin 6 miljardia. Työvoima- ja yrityspalvelujen tehokkuudella on väliä, koska työttömyyden yhden päivän keston lyhennys säästäisi pelkkiä valtion työttömyysturvamenoja noin 23 miljoonaa euroa vuositasolla ja vastaavasti työnantajien rekrytointiprosessin tehostuminen yhdellä päivällä julkisessa työnvälityksessä kasvattaisi tuotannon arvoa laskennallisesti 100 miljoonalla vuodessa. Kilpailullisuus palvelujen tuottamisessa johtaa niiden tehostumiseen, joka realisoituu lyhyempinä työttömyysjaksoina ja nopeampina sekä osuvampina rekrytointeina.

Maakunnalla järjestäjänä on vastuu mm. toteutettavien palvelujen tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä, tuotantotavasta päättämisestä, yhdenvertaisesta saatavuudesta maakunnan omavalvonnasta. Maakunnan järjestämisvastuulla on myös asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus asiakkaalle tarkoituksenmukaisiin palveluihin sekä palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelman laatiminen.

Maakunnan tulee huolehtia myös siitä, että tieto kasvupalvelujen tuottajista on helposti saatavissa. Lisäksi maakunnan tulee tuottaa viranomaistehtävänä ne palvelut, jossa on mm. merkittävää julkisen vallan käyttöä. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi henkilölle maksettavien tukien tai korvausten myöntäminen.

Maakunnalliset kasvupalvelut tuotetaan monituottajamallilla. Jos julkiset yhteisöt, vaikkapa kunnat, haluavat toimia kasvupalveluiden tuottajina, on tuotantotoiminta yhtiöitettävä. Tämä on olennaista kilpailuneutraliteetin vuoksi. Maakunta tuottaa itse palveluja vain silloin, kun markkinoilta ei löydy sopivia palveluntuottajia (markkinapuute). Myös tämä palvelutuotanto on oltava yhtiömuotoista.

Markkinalähtöisesti tuotettavia kasvupalveluita voivat olla muun muassa työnhakuun liittyvät palvelut eli työnhakijoiden työnhakua ja työllistymistä koskeva neuvonta sekä tiedon välittämistä työpaikoista ja työmahdollisuuksista. Palveluna voitaisiin tuottaa ammatinvalintaohjausta ja työelämässä tarvittavan osaamisen kehittämistä. Yrityksille voitaisiin suunnata monimuotoista muun muassa yrityksen perustamiseen, liikeidean kehittämiseen, johtamiseen, keksintöjen kehittämiseen ja kansainvälistymiseen liittyviä palveluita.

Uudenlaisia asiakaslähtöisempiä palveluita voidaan tuottaa myös sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä kasvupalveluiden rajapintaan esimerkiksi vaikeasti työllistyville. Jatkovalmistelussa tarkennetaan muun muassa työttömien työnhakijoiden palveluprosessiin liittyviä kysymyksiä sekä kasvupalvelujen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatioon liittyviä kysymyksiä.

Laki alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista sekä sitä tarkentavat rekrytointi- ja osaamispalvelulaki, aluekehittämisen ja kasvupalvelun rahoituslaki sekä laki kotoutumisen edistämisestä koskevat hallituksen esitykset on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2017.